

16.01.2023 – 8-А

Історія України

Вч. Рзаєва Н.О.

Тема: Події 1650-1651 рр. І Богун.

Мета: охарактеризувати основні події 1650-1651 років національно – визвольної війни; розкрити роль Богдана Хмельницького та його соратників в проведенні основних битв, підготовці розвивати вміння учнів аналізувати історичні джерела, працювати над вивченням історичних подій за алгоритмом, працювати самостійно з довідковою літературою; виховувати інтерес до історичного минулого свого народу;

Опрацюйте опорний конспект:

Запишіть основні дати

1651 р. — польські війська перейшли в наступ, захопили подільське містечко Красне. У цій битві загинув полковник Данило Нечай.

Подальша спроба поляків просунутися на Вінницю була зупинена талановитим полководцем Іваном Богунем. Удаваним відходом Іван Богун заманив ворога в пастку: на річці Буг задалегідь були прорубані ополонки, які вкрилися тонким шаром льоду і були притрушені соломою та снігом. Загинуло багато ворожої кінноти.

Берестейська битва (червень 1651 р.)

Головні сили польських військ зосередилися на Волині поблизу Берестечка. Незабаром сюди підійшла 100-тисячна козацька армія і 50-тисячна татарська орда.

28 червня 1651 р. розпочалася битва під Берестечком, у якій з обох боків брало участь приблизно 200 тисяч вояків.

Спочатку події розгорталися вдало для козаків, але 30 червня татари не витримали артилерійського обстрілу й почали тікати, захопивши із собою Б. Хмельницького.

Повстанське військо від розгрому врятував І. Богун, вивівши його через болото. Втрати були великими: полягло близько 30 тис. вояків. Загинуло 300 козаків, які кілька годин прикривали відступ козаків через болото, стримуючи польську армію. Вони відмовилися скласти зброю в обмін на збереження їм життя. Мужність останнього з них, який отримав 14 ран і продовжував чинити опір польській армії, вразила Яна Казимира, який наказав дарувати йому життя.

Козаки втратили 28 гармат, чимало іншої зброї, 7 бочок пороху, 20 козацьких корогв, 30 тис. талерів, гетьманську булаву, печатку та документи канцелярії. Обидві сторони пішли на переговори.

Зазначені події описані у творі історика М. Костомарова «Богдан Хмельницький» і у вірші Т. Шевченка «За яром яр».

Причини поразки козаків:

- зрада хана, який не лише сам кинувся тікати, а й захопив силоміць із собою Б. Хмельницького, що намагався його затримати;
- перевага польської артилерії;
- вдалий польський план ведення цієї битви.

Білоцерківський договір (вересень 1651 р.)

28 вересня 1651 р. підписано Білоцерківський договір.

Умови договору:

- козацький реєстр зменшувався до 20 тисяч;
- під владою гетьмана залишалася лише Київщина;
- гетьман позбавлявся права відносин із іншими державами і зобов'язувався розірвати союз із Кримським ханством;
- польська шляхта поверталася до своїх маєтків;
- селяни повинні були повертатися до своїх панів;
- оголошення амністії всім учасникам повстання.

Висновки:

- договір був принизливий для України;
- умови Білоцерківського мирного договору викликали масове невдоволення українського народу і спровокували численні стихійні виступи;
- договір не влаштовував жодну сторону: кожна із них розуміла нетривкість миру і готувалася добитися своїх вимог за допомогою зброї.

Битва під Батогом (травень-червень 1652 р.)

У травні 1652 р. козацьке військо і загони татар підійшли до урочища Батіг (тепер Вінницька область) й оточили табір поляків.

1—2 червня 1652 р. Б. Хмельницький в урочищі Батіг на Поділлі розбив 20-тисячне польське військо. Загинув польський головнокомандувач М. Калиновський.

За всю середньовічну історію Річ Посполита не зазнавала такої страшної поразки.

Висновки:

- ця перемога піднесла славу великого полководця Білоцерківської угоди Б. Хмельницького і звільнила Україну від виконання;
- піднесення морального духу українського народу, повернення йому втраченої під Берестечком упевненості у своїх силах;
- козацька перемога сприяла розгортанню повстання проти відновленої польської влади на території України;
- сучасники порівнювали цю перемогу Б. Хмельницького з перемогою карфагенського полководця Ганнібала над римлянами під Каннами (216 р. до н. е.)

Постать в історії: Іван Богун

З початком у 1648 р. Богун став одним із сподвижників гетьмана Б. Хмельницького, і згідно «Реєстру Війська Запорозького 1649 р.» він значився серед козаків Чигиринського полку.

Важливою сторінкою полковника стала Берестецька битва, в якій І. Богун проявив себе розсудливим полководцем в найтрагічніший момент бою. Він був наказним гетьманом в оточеному поляками козацькому таборі; І. Богун виправдав покладені на нього сподівання, вивів із оточення основні сили українського війська.

В березні 1653 р. його загони виступили проти армії С.Чарнецького, який, захопивши Липовець, Погребище та інші міста, рухався вглиб України. В кінці 1653 та протягом 1654-1655 років кальницький полковник практично безперервно вів бойові дії проти коронної армії та татарських загонів на Брацлавщині та Уманщині. Значний військовий талант та численні перемоги створили Богунові ім'я непереможного полководця, що навіювало страх на ворогів.

І. Богун палко любив свою Україну й досить боляче реагував на кроки українських гетьманів, що могли ущемляти права останньої або козацькі вольності. І. Богун в політичному займав місце постійного опозиціонера. Він досить рішуче виступив проти укладення Б. Хмельницьким Білоцерківського договору (28.10.1651), засуджуючи при цьому політику поступок Польщі і зменшення козацького реєстру.

Після смерті Б.Хмельницького І. Богун підтримував курс І. Виговського та Юрія Хмельницького на незалежність української зовнішньої та внутрішньої політики від Москви. Зокрема, Богун відмовився підписувати укладений І. Виговським Гадяцький договір (06.09.1658)

У 1662 р. кальницький полковник І. Богун був ув'язнений поляками, хоча вже 1663 р. Ян Казимир його звільнив в обмін на участь в поході на Лівобережну Україну. Проте незважаючи на це, згодом І. Богун був звинувачений у зносинах з російською стороною та урядом І. Брюховецького і був по-зрадницькому вбитий поблизу Новгород-Сіверського 17 лютого 1664 р.

Отже, ім'я Івана Богуну – цього видатного полководця та політичного діяча України середини XVII ст. навіки залишилося в пам'яті нащадків, про що свідчать численні народні перекази та думи. Як говорилося сучасниками великого полковника в одній з них: «А кобзарі грали, в струни дотикали та Богдана з Богуном піснями вихваляли!»

Іван Богун походив з української **шляхти**. Учасник визвольних повстань у 1637-38 років. Брав участь у **Азовському сидінні**, зокрема, керував тоді одним із козацьких загонів, який прикривав Борівський перевіз через річку **Сіверський Донець**. Протягом 40-х років **XVII століття** Богун вів звичайне для **реєстрового козака** життя, брав участь у військових походах проти **кримських татар**, і обороняв українські землі від набігів останніх.

Перегляньте відео: <https://youtu.be/cEaBkQI9-Ro>

Домашнє завдання: прочитати пар. 14, скласти історичний портрет І. Богуна.

Завдання надсилайте на освітню платформу Human, вайбер 097-880-70-81, або на ел. адресу nataliarzaeva5@gmail.com